

Redacțiunea, Administrațiunea,
și Tipografia:
Brașov, piața mare Nr. 30.
Scrisorile nefrancate nu se
primesc. — Manuscrise nu se
retrimite.
INSERATE se primesc la Admi-
nistrațiunea în Brașov și la ur-
mătoarele Birouri de anunțuri:
în Viena: M. Dukas, Heinrich
Schickel, Rudolf Mosse, A. Oppel;
Nachfolger; Anton Oppel; J.
Dunneberg, în Budapesta: A. V.
Goldberger, Eckstein Bernat; în
București: Agence Havas, Suc-
cursale de România; în Ham-
burg: Karoly & Liebmann.
Prețurile inserțiilor: o seriă
garmond pe o colonă 6 cr. și
30 cr. timbru pentru o publi-
care. Publicări mai dese după
tarif și învoială.
Reclame pe pagina a 3-a o
seriă 10 cr. sau 90 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI

ANUL LVII.

„Gazeta” iese în dă-care și.
Abonamente pentru Anstro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 6 franci.
Se prenumără la toate oficiile
postale din țară și din afară
și la dd. colectorii.
Abonamentul pentru Brașov
a administrațiunea, piața mare,
Târgul Inului Nr. 30 etajul I:
I.: pe un an 10 fl., pe șase
luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 cr.
Cu dăru în casă: Pe un an
12 fl., pe 6 luni 6 fl., pe trei luni
3 fl. Un exemplar 6 cr. v. a.
sau 15 bani. Atât abonamen-
tele cât și inserțiunile sunt
a se plăti înainte.

Nr. 106.

Brașov, Vineri, 13 (25) Mai

1894.

Procesul Memorandului.

(Raportul special al „Gaz. Trans.”)

CLUȘIU, 23 Mai n. 1894.

Sedința XVI, dela 23 Mai n.

La începutul ședinței era sala aproape goală; în decursul pertrac-tării însă, încetul cu încetul lo-gele se umplură de dame, în pre-ponderanțe române; de asemenea și auditorul se umplu de un public alesu atât român, cât și ma-ghiar.

Președintele declară la orele 8 și 1/2 ședința de deschisă, apoi dă cetire unui act medical, prin care se constată, că juratul Nagy Kál-mán, din cauză de bolă, e impede-cată dela ședință; justificarea se ia la cunosință și în locul lui se numesce juratul suplent contele Te-leyk László.

Asemenea se ia spre scire ab-sentarea d-lui Septimiu Albini, totu prin morbă justificată.

Președintele dispune cetirea Me-morandului în text românesc, care terminându-se la 9 și 3/4, declară pro-cedura de dovedire ca încheiată și provocă pe acuzatorul public să-și rostescă rechisitorul.

Dr. I. Rațiu: D-le președinte, mă rog să binevoiți a-mi acorda cuvântul. Am să fac câteva constatați generale, referitoare la

Președintele: Fiind încheiată procedura de dovedire, îți detrag cuvântul.

Dr. Lucaciu: D-le președinte, ne rugăm să ne dai voia...

Președintele (intrerupend): Nu îți permit să vorbești.

Dr. Lucaciu: D-le președinte, nu concedem, ca noi aici să fim terorizați.

Președintele: Te provoc să nu folosești astfel de expresii.

Dr. Lucaciu: În privința inter-rogatoriului avem să propunem ceva, (Președintele sună clopoțelul) cum ni-se ia dreptul de apărare.

Coroianu (unguresce): Magnifice d-le președinte...

Președintele: Nu retrag dis-positia ce am luat. În decursul apărării puteți vorbi.

Dr. Lucaciu: Protestez în con-tra acestei proceduri, care este o flagrantă violare a dreptului meu de apărare. Acesta terorizare...

Președintele: Atrag atențiunea d-lui acuzat, că-i detrag cuvântul. Nu-i mai permit să vorbească, are însă dreptul să se folosească de re-mediul legal.

Dr. Lucaciu: Incă odată pro-testăm în contra acestei violențări (toți acușarii se alătură).

D. Comșa: După fiă-care cetire de acte ni-s'a dat voia să vorbim, chiar ne-ai provocat să ne facem observările noastre....

Președintele: Băgați de seamă, că voi fi necesitat să mă folosesc de dreptul de disciplinare și pro-voacă tot odată pe d-lu procuror să-și rostescă rechisitorul.

Președintele dă cuvântul pro-curorului.

Rechisitorul prim-procurorului Vita Sándor.

Onoratu tribunal regesc, onorata curte cu jurați! Precum v'ati putut con-vinge din actul de acușare, s'a comiș un delict conformu legii penale, pentru care sustin acuș, prin răspândirea așa numitului Memorand român. Memo-riul, cunoscut sub numele de Memoran-dul Românilor, este una din acele tipă-rituri de conținut politic, apărute în tim-pul mai nou, cari nu numai că au atras atențiunea publică asupra lor, der tot-odată au provocat resensu, în parte chiar și indignatiune, în opiniunea publică pa-triotică.

Vorbind cu ocaziunea acesta numai despre Memorand: acestu memoriu din acea cauză a atras asupra sa atențiunea comună, fiind-că s'a știut, că în acela se espun gravaminele locuitorilor de nați-onalitate română ai patriei noastre, și fiind-că s'a știut, că acestu Memoriu s'a inten-ționat a se presenta Majestății Sale. Re-sensu, er prin unele părți chiar și indig-națiune, a provocat acestu Memoriu după părerea mea din acea cauză, fiind-că în acela, afară de o intrăgă serie de grava-mine nebasate, se cuprind și o sumă de acuze îndreptate contra legislațiunii și con-tra guvernării naționale maghiare. Der nu conține numai acestea, ci chiar și atacarea valabilității și a puterii obligato-re a uneia dintre cele mai importante legi funda-mentale ale statului, „Uniunea”, va să dică legea despre unirea Ardealului cu Ungaria proprie.

Oră cât de scornite și nebasate ar fi gravaminele și acușele aduse în Memo-randul, eu nu mă voi ocupa aici cu toate, nici nu le voi desvolta și combate. Nu mă ocup din acel simplu motiv, fiind-că desfășurarea acelor gravamine, deși sunt nebasate, nu formeză obiectul acu-sei și discușiunea lor nu aparține cadru-lui procesului presentu de pressă. Mă res-tring deși numai la discutarea și comba-terea acelor pretinse gravamine, citate în Memorand, cari în legătură cu atacurile îndreptate contra valabilității și a puterii obligato-re a legii, sunt ca și dreptu moti-vu al atacului.

Intre aceste gravamine se află, că uniunea, adică unirea Ardealului cu Un-garia proprie, s'ar fi decretat, după cum se spune în Memorand, contrar dreptului public și a drepturilor acelor elemente, cari formeză Ardealul, într'o formă ne-dreptă, adică printr'o Dietă, „înțelegend Dieta din 48”, care s'a compus pe baza legilor din 1790-91 și s'a decretat, precum ne spune Memorandul, fără ca Românii să fi luat parte conform im-portanței lor numerice în această parte a țării. Dreptu urmare din aceste sustine Memo-randul, că decretarea Uniunii în chipul acesta a violat drepturile istorice și na-ționale ale Românilor. Mai departe Me-morandul de aceea află de vătămăto-re Uniunea, fiindcă prin Uniune s'a nimicit dreptul autonomiu și de guvernare pro-prie a Ardealului, contrar legilor funda-mentale, cari au asigurat aceste, și între aceste două țeri s'a întemplat, precum ne spune Memorandul, o fusiune, va să dică o deplină contopire. Din cauza acestor gravamine numesce apoi Memorandul Uniunea și intrarea ei în vigore, pe baza art. de lge 43 din 1868, atât din punctu de vedere legislațiv, cât și din punctu

de vedere de drept, nedrept, și din cauza acestor gravamine atacă valabilitatea legii, care pronunță Uniunea, parte prin aceea, că denegă îndreptățirea dietei Arde-lene din 1848, de a aduce legi asupra Uniunii fără conlucrarea Românilor, parte prin aceea, că sustine, că Uniunea s'a întemplat într'o formă, care stă în contra-dicere cu dreptul public.

Onorați Domni și jurați! Autoritatea statului maghiar stă cu multu prea sus, decât ca în casul, decă între supuși săi proprii s'ar afla de aceea, cari cuteză să atace vre-una din legile existente în vala-bilitatea și puterea ei obligato-re într'un chipu agitatoriu, să simtă necesitatea de a documenta față cu aceste atacuri mo-dulu valabil și constituțional, cum s'au creat aceste legi, și ceea ce privesce ata-curile îndreptate contra valabilității legii Uniunii, cred, că ar fi pe deplin sufi-cient să citez simplamente acel fapt, că Uniunea mai multu de 25 de ani a de-venit realitate, și că încependu dela Ma-iestatea domnitorului, este recunoscută de toți factorii constituționali ai țerii, dreptu stare legală. Și basându-mă pe acestu fapt, m'as pute restringe numai la acea obser-vare, că decă reprezentanții statului o cu-nosc de valabil, este datorința fiă-cărui cetățen al statului să se plece înaintea ei și să recunoscă, că atacarea ei este un atentat contra autorității statului.

Și decă cu toate acestea voi căuta să demonstrez acel fapt în istoria desvol-tării dreptului public, conformu căruia art. de lege 1 alu dietei ardeleni din 48 și art. 7 alu dietei ungare din 48 despre decretarea Uniunii, s'a inaugurat conformu constituțiunii de atunci, pe lângă cooperarea tuturor factorilor de drept public, pe atunci îndreptățiți ținend contu de legile legislațiunii și de sancțiunea re-gescă; și că prin urmare sunt investiți cu toate formalitățile valabilității citez acestu faptu important și de sigur nu necunos-cutu înaintea autorilor Memorandului, ca să demonstrez și mai evidentu, câtu de nebasat este acel punctu gravaminal alu Memorandului, conformu căruia Uni-nea s'a pronunțat într'o formă nedreptă, contrar dreptului public și printr'o dietă, care n'a fostu îndreptătită.

Intr'adever, Onorați Domni jurați! decă cercetăm atât din punctu de ve-dere alu dreptului istoric, cât și a drep-tului constituțional, cauzele gravamina-le, cari formeză baza atacului îndreptat con-tra valabilității legii despre Uniune, apoi trebuie să recunoscem, câtu de greșite și nebasate sunt acele atacuri și câtu de in-dreptătită devine presupunerea, că autorii Memorandului nu espun acele pretinse gravamine din convingere și bună cre-dință, ci numai ca atacarea lor să aibă apa-rența îndreptățirii și justiției, ca astfel să fiă mai ușor posibilă seducerea neorien-țaților.

Căci nu pot presupune, că autorii Memorandului n'ar fi știut și n'ar ști, că ori ce dietă, ori ce corporațiune legislațivă, se pte alcătui în formă valabilă numai din acele elemente, cari în înțelesul con-stituțiunii acelei țeri, sunt îndreptățite a lua parte în acea corporațiune.

Ore autorii Memorandului să nu fi știut și să nu scie, că în înțelesul con-stituțiunii separate a Ardealului, care a fostu în valoare până la anul 1848, numai 3 națiuni au fostu recunoscute de dreptul

public alu Ardealului, adică națiunea ma-ghiară, secuiască și săsescă; poporul ro-mân din Ardeal, ca atare, n'a avut drepturi politice și prin urmare nici n'a fostu îndreptătit să participe la decreta-rea Uniunii în dieta din 1848.

Ori să nu fi știut și să nu scie au-torii Memorandului, că dieta, care este compusă conformu constituțiunii existente, este îndreptătită, ca în afacerile, cari pri-vesc țera, reprezentată prin ea, să aducă cu învoirea Domnitorului legi, — și că prin urmare și dieta ardelenă din 1848 a fostu îndreptătită, ca să aducă legea des-pre uniune, fără ca pentru valabilitatea acestei legi să se receră participarea popo-rului român ardelen.

Ori dora să nu scie, să nu fi știut ore autorii Memorandului, că nu există lege omenescă, pe care factorii competenți le-gislațivi să nu o pot schimba ori și când cu drept și în chipu valabil; și prin ur-mare și dieta ardelenă din 1848 a fostu îndreptătită să sisteze autonomia de până atunci a Ardealului.

Nu, onorați Domni, onorata curte cu jurați, nu pot avé o părere atât de ne-favorabilă despre cunosințele de drept public ale autorilor Memorandului, ca să pot presupune, că nu ar fi avut cunos-cință despre principiile fundamentale ale dreptului public în genere primate.

Și decă cu toate acestea vedem, că atacurile lor îndreptate în contra legii despre uniune, așa-dicend lovesc totuși în aceste principii fundamentale din pas-tu în pasu, aceta cu necesitate duce la con-vingerea, că autorii Memorandului, descon-siderand cu intențiune punctele de ve-dere legale și constituționale, și mai alesu tinđend la scopuri de hegemonia și la va-lorarea de astfelu de drepturi, cari nu se pot afla decât în închipuirea lor, der cari în realitate pte nici odată, der dela promulgarea uniunii cu atât mai vartosu, nu au esistat. Căci, ce alta as pute numi, decât închipuire împrejurarea, că autorii Memorandului vorbesc despre vătămarea drepturilor naționale și istorice ale Ro-mânilor din Ardeal, ce s'ar fi făcutu prin uniune, în timpu ce este lucru cunoscut și o dovedesce chiar și vechia istoria de drept a patriei, că Românii în Ardelu n'au avut nici drepturi istorice, nici drepturi naționale pe timpul când în 1848 s'a enun-țat uniunea, ci de când Ardealul a ajuns sub supremația Coronei ungare.

La astfelu de drepturi numai atunci s'ar pute provoca ei, decă ar fi avut ter-ritor național deosebită, reprezentanță națională deosebită, îndreptățire legislațivă deosebită, și în genere instituțiun na-ționale deosebite. Afară de aceste nu se potu întipui drepturi naționale și în genere viață națională de drept într'o țera guvernată constituțional, cum a fostu Ardealul dela începutu. Inș în istoria de drept a pa-triei nu se află nici o urmă despre aceea, că Românii ar fi avut vre-odată în Ar-deal astfelu de drepturi. Din contră, din Constituțiunea Ardealului până la 1848 și din toate legile lui de drept public apare lămurit: că poporul român din Ardeal, a fostu eschis directu dela esercitarea drepturilor politice.

Cetățenii de limbă română au fostu provocuți cu astfelu de drepturi numai prin legislațiunea din 1848, și totuși autorii Me-morandului au negat chiar îndreptățirea acelei legislative, la ale cărei lucruri apar-

țin și drepturile politice, cu cari au fost provăduți Români.

In ceea ce privește dreptul istoric, care după cum dice Memorandul, a fost vătămât prin uniune, și care — „așa cred” — se derivă din timpul ocupației romane, n'am să reflectez, decât pe scurt, și anume: acel drept istoric, decât chiar ar fi existat, de mult a fost nimic de dreptul istoric milenar al națiunii maghiare.

On. Domni, on. curte cu jurați! Ori și din ce cauză și ori pe ce basă s'ar vătămă valabilitatea unei legi existente și puterea obligatorie a acesteia, fiă chiar și pe calea agitației, această vătămă totdeauna și ori în ce împrejurări constituie un atentat în contra susținerii ordinii de drept și statului, și pericolul, ce-l cuprinde în sine un astfel de atentat, este cu atât mai mare, cu cât mai importantă este legea, a cărei valabilitate și putere obligatorie s'a atacat.

Atacul îndreptat contra valabilității și puterii obligatorii a legii despre uniune nu e periculos pentru existența ordinii de drept și statului numai din motivul, fiindcă legea aceasta este una dintre cele mai însemnate legi fundamentale ale statului ungar, ci e periculos, în măsură potențată, e periculos, din cauză, că punctul lui de mănecare îl formează o dogmă de drept public cu totul nouă, cu deservire falsă și periculoasă.

Autorii Memorandului atunci, când au negat îndreptățirea dietei ardeleni din 1848 de a crea o lege în cestiunea enunțării uniunii și când și-au basat negarea asta pe pretensiunea, că pentru a fi valabilă enunțarea uniunii, s'ar fi pretins și conlucrarea și învoirea poporului român din Ardeal, mai departe atunci, când din lipsa acelei conlucrări ei își formulează dreptul de a pretinde desfacerea uniunii: au ridicat aceea dogmă de drept public cu totul nouă și foarte falsă, că decât orice naționalitate din patriă n'a posedat drepturi politice pe timpul creării unei legi — care, această împregiurare ar îndreptăți-o, ca să considere făcea lege de nevalabilă și să potă ataca puterea ei obligatorie.

Pe cât de falsă în teoriă este această dogmă de drept public, pe atât de periculoasă ar fi aplicarea ei în praxă. Și aceasta nu numai pentru că dreptul de atacare, în virtutea unei baze analoge închipuite, ar pretinde și participarea celorlalte clase de cetățeni, ei mai ales din cauză, că decât s'ar primi o astfel de dogmă de drept public, s'ar face iluzorii și nesigură granița îndreptății a oricărei corporații legislative, ba s'ar periclita existența tuturor legilor de fapt, și liber și nepedepsit s'ar pute crea o lege din partea acelor cetățeni, cari pe timpul aducerii cutărei legi încă n'au avut drept electoral legislativ.

Pe baza și în forma acesta s'ar fi putut ataca și valabilitatea celorlalte legi, cari s'au creat de dieta ardelenă din 1848, și anume valabilitatea legilor despre egală îndreptăție și despre încetarea serviciilor urbariale, căci dor și acestea legi s'au adus fără de participarea Românilor ardeleni.

Lucrurile aceste sunt atât de lămurite, încât în general nu se poate presupune, ca autorii Memorandului să nu le fi cunoscut. Și decât totuși ei și-au îndreptat atacul în contra valabilității și puterii obligatorii a legii despre uniune, purcedând din acest principiu fals și periculos, acesta nu dovedește, decât că n'au făcut alegere în mijloace de atacare, și că între acele mijloace au luat chiar și încercarea de a periclita valabilitatea și durabilitatea legilor, și nimicirea ordinii de drept și statului.

Așa se vede însă, că chiar ei înșiși au presimțit ceteza și pericolul atacului lor, căci au aflat de lipsă, ca să acopere în parte atacul cu autoritatea cea mai înaltă, citându acea parte a Mesagiului de Tron din 15 Iunie 1863 al Maiestății Sale domnitorului nostru, în care mesagiul, deși din alte motive, dă totuși

a fost trasă la îndoială valabilitatea legii despre uniune.

Nu mai cât autorii Memorandului, făcândă această, — fără îndoială, că cu intenția de-a mistifica — au ocolit de-a spune, că pe timpul când s'a dat numitul rescript, Maiestatea Sa domnitorul nostru încă n'a fost pe deplin informată asupra valabilității legii despre uniune din 1848, și că mai târziu, adică în 1865, când dieta ungară s'a folosit de remediul „*apellatio a rege male informato ad regem bene informatum*”, er în urma acesta cestiunea uniunii ajunsă erăși sub cumpănire prea înaltă, însuși Maiestatea Sa domnitorul nostru a recunoscut înființarea și valabilitatea ei, ca fiindă adusă și făcută pe lângă toate condițiile legale. Dă nu numai că a recunoscut-o, ci în virtutea articolului de lege 43 din 1848, care vorbește despre regularea uniunii, de fapt a și adus-o la valoare.

Da, on. Curte cu jurați! Autorii Memorandului și-au scos argumentul din aceea, ce se părea, că sprijinesc punctul lor de vedere în atacul îndreptat contra valabilității legii despre uniune. În același timp însă ei au ignorat hotărârea mai nouă a Maiestății Sale, care hotărâre nimicesce de tot punctul lor de vedere.

Autorii Memorandului însă, când au făcută această, au venit în contradicție chiar și cu vederile și cu ținuta poporului român din patriă în partea sa preocupătoare, în ceea ce privește valabilitatea legii despre uniune. Căci ore nu s'a arătat recunoșterea faptică a legii despre uniune în acel fapt netăgăduit, că concetățenii români, cari au votat de alegere, au luat de atâtea ori parte la alegerile de deputați pentru dieta comună a patriei? Mai mult, până la 1881, adică până la decretarea pasivității în conferența națională română, au luat parte în dieta comună a patriei din Budapesta, chiar și deputații distali de naționalitate română, cari au fost aleși de concetățenii români și cari și-au ocupat acolo locurile.

Și decât cu toate acestea acușaii, cari le sciau bine acestea, și cu toate că legea despre uniune a intrat de fapt și e în viață de 25 ani, nu s'au inspăimântat de a ataca valabilitatea legii despre uniune și prin urmare puterea ei obligatorie: atunci față cu acest atentat cred, că cu drept cuvânt pot pune întrebarea, ce scop și-a îndemnat pe acușai și ce au urmărit ei prin stăruința lor contra constituției țerei?

Nu voesc a porni dintr-o presupunere cu deservire condamnatore, nu voesc a bănui pe acușai cu nise scopuri, cari merg prea departe, cu atari scopuri, cari ar întemeia chiar și invinovățirea cea mai grea. Decât însă ne gândim la urmările, ce ar isori mai curândă se mai târziu din desființarea uniunii și din restituirea autonomiei în părțile ardeleni, chiar de vom judeca ori și cât de moderat faptul încriminat, totuși ni-se pare destul de motivată propunerea, că acușai prin atacarea valabilității legii de uniune și a puterii obligatorii, au avut în vedere legătura faptică dintre singuraticile părți alcătuitoare ale statului național maghiar și prin urmare slăbirea acestuia, er în deosebire aici în Ardeal au avut de scop a răsturna hegemonia de rasă națională maghiară. De sine se înțelege cu același scop totodată: ca în locul hegemoniei naționale maghiare, să între hegemonia națională română, întemeiată pe majoritatea numerică a Românilor, cu restringerea supremației de avere și cultură maghiară și germană, cu ajutorul elementului român cu mult mai înăpăiat în privința culturii, care în urma acesta e și cu mult mai ușor de condus.

Dă ori cu ce scop s'ar fi atacat legea de uniune în valabilitatea și puterea ei îndatoritoare și ori-cât de anti-constituțională ar fi stăruința aceasta, până când acest atac, această stăruință, nu a degenerat în agitație și până când acesta a rămas între bariera dreptului de petiționare, ce-i compete fiă-cărui cetățen, acușai

șai până atunci nici nu au fost de a se trage la răspundere de drept penal.

Acușai însă n'au rămas între barierele dreptului de petiționare, ci mai mulți dintre dînșii, cari au luat parte în ședința comitetului executiv al așa numitului partid național român, din 25—26 Martie 1892, ca membri ai acelu comitet executiv, au stabilit acolo textul Memorandului, au hotărât tipărirea aceluia în limba maghiară, germană, română, precum și franceză și italiană, și răspândirea acestora nu numai aci, în patriă, ci și în străinătate, va se dăca au hotărât răspândirea Memorandului și au și îndeplinit hotărârea adusă.

Între aceștia numără anumiti pe următorii: George Popu de Băscu, Dr. Vasile Lucaci, Dimitrie Comșa, Dr. Daniell Popoviciu Barcianu, Septimiu Albini, Nicolau Cristea, Iuliu Coroianu, Dr. Teodor Mihali, Aurel Suciu, Mihail Velicu, Rubin Puiu și Gerasim Domide.

Alți dintre acușai erăși au răspândit Memorandul prin împărțirea faptică se trimiteră aceluia. Între acești acușai numesc pe următorii: Patriciu Barbu, Nicolau Romanu, Ioan Munteanu, Dionisie Romanu, Ioan Duma și Vasiliu Rațiu, cari sunt fapticii răspânditori ai Memorandului, prin împărțirea faptică a aceluia; er Dr. Ioan Rațiu este vinovat ca unul, care a produs agitație și a devenit partaș la criminalitate prin aceea, că a făcut dispozițiuni cu privire la răspândirea și trimiteră Memorandului prin Eugen Brode, îndeplindu-l totu-odată la acești pași.

Activitatea, procedura acușailor a luat prin acesta caracterul de agitație, căci în înțelesul §-lui 173 al codului penal, cine agitază e de a se pedepsi la o închisore de stat până la 5 ani, decât atacă puterea obligatorie a legii, în modul hotărât de §-ul 171 al legii penale; în deosebire e de a se pedepsi acela, care atacă legea prin răspândirea unor tipărituri agitatorice. Și fiindcă Memorandul tipărit, precum au dovedit deja, cuprinde în sine atacarea puterii obligatorii a legii de uniune din 1848, art. de lege I și deorece acușai l'au răspândit în modul amintit: prin acesta au comis delictul de agitație, statorit în §-ul 173 al codului penal, pentru care sunt invinovății.

Da, On. Domni! Domnilor Jurați! Pentru răspândirea Memorandului și a delictului comis de agitație, pentru acesta sunt acușai trași în judecată și nu pentru încercarea de petiționare către Maiestatea Sa. Intoneză această mai vortos din acel motiv, căci în diaristica română de repețe-ori s'a ivit acea tendință: de a face lumea să credă, cumcă tragerea în judecată a membrilor din comitetul executiv al așa numitului partid național român a urmat nu pentru vre-o faptă contrară legii, ci a urmat singur, — pentru-că au încercat înaintarea Memorandului la Maiestatea Sa, va se dăca pentru faptul de petiționare.

Repetă On. Domni! Domnilor Juși de Curte! cumcă nu s'a intentat acușă contra nimicului nici pentru compunerea, nici pentru încercarea de așternere a Memorandului la locurile mai înalte, ci acușă s'a ridicat numai și numai pentru agitația produsă prin răspândirea Memorandului.

Da, da, pentru această agitație, că I prin acesta au voit acușai să clatine încrederea și credința față de legalitatea, ce există între părțile alcătuitoare singuratic ale statului; prin introducerea acestei agitații s'au străduit acușai a clatina onorul și supunerea față de o lege fundamentală de stat de cea mai mare importanță și pentru-că pe această cale au încercat acușai ast-fel de aspirațiuni, ast-fel de tendințe, a căror îndeplinire se isbesce de interesele de viață ale ideii de stat național maghiar.

Interese justițiare și interese mai înalte de stat național-maghiar de-opotrivă, receră, ca nise fapte cu scopuri atât de primejdioase să-și aște respalul lor vrednic!

Pentru acesta vă rog, On. Domni, Onorată Curte cu jurați! Rostiți asupra acușailor cuvântul de: „Vinovați”!

Rechisitorul se termină la 10 ore 40 minute. Președintele suspende ședința.

La orele 11 și 20 se redeschide ședința. Președintele provocă pe tâlmăci să traducă rechisitorul. Urmează o traducere dintre cele mai infecte, care nu redă nici textul, dă nici înțelesul rechisitorului.

După terminarea traducerei, declară președintele, că se va trece la vorbirile de apărare, mai înainte însă își ține de datorință să atragă atențiunea acușailor, ca să nu se abată în decursul apărării dela temă, să vorbească numai la pasagiile incriminate și să nu se estindă asupra conținutului întregului Memorand, căruia numai din acel motiv i a dat cetire în întregul său, ca jurații să și formeze o idee despre punctul de vedere al acușailor, cari în pasagiile incriminate nu vedă nici un fapt punibil; declară mai departe, că voeste să dea curs liber apărării și rogă încă odată pe acușai să nu se abată dela obiect, căci la casă contrară ar fi necesită să-i intrerupă.

Primul cuvânt îl acordă d-lui Dr. Ioan Rațiu.

Dr. Rațiu: Se ridică și liniștit, cu ton demn și puternic, cetește în numele său și al soților săi acușai următoarea declarațiune:

Declarațiunea Comitetului

(făcută de Dr. Ioan Rațiu.)

„Membrii comitetului partidului „național român din Transilvania și Ungaria, cari stau pe „banca acușailor înainte curții „cu jurați din Clușiu, declară după „cetirea textului român al Memorandului incriminat, că:

1. „Susținându întru toate hotărârile luate de adunările generale „ale partidului național, ținute „în Sibiu la anii 1881, 1884, „1887, 1890, 1892, 1893, — „primesc responsabilitatea pentru acele „hotărâri identificându-se cu ele.

2. „Ce atinge specialmente cestiunea „Memorandului“, noi am „stat dintru început și stăm „și astăzi pe baza concluzelor „conferențelor naționale, cari în „mod precis și-au adus deciziunile lor în această privință, „și anume în 1892 s'a hotărât „expres, ca Memorandul deja „stabilit, să se așternă la Inaltul „Tron, fără amânare, ceea ce s'a „și efectuit.

3. „Representanții alegătorilor „români din Transilvania și Ungaria, întruniți în conferență națională în Sibiu, la 23—24 Iuliu „1893, au votat următoarea rezoluțiune: că conferența generală „identificându-se în toate cu comitetul său central, declară de „al său Memorandul depus în „Iunie 1892 în cancelaria Maiestății Sale, incuviințeză pașii și „procedura așternerii lui și aprobă „cu viață satisfacție și pe deplin „activitatea acestui comitet.

„Prin urmare, noi, membrii comitetului, ca mandatar ai partidului național român, primim „responsabilitatea solidară pentru acest „Memorand depus în 1 Iunie 1892 „în cabinetul Maiestății Sale.

4. „Deorece conferențele generale române naționale amintite „au decis și publicarea și răspândirea Memorandului pentru „informarea opiniunii publice din „țară și străinătate, deși publicarea și răspândirea lui s'a făcută înainte de termenul contemplat de comitetul național, „ca mandatar ai conferențelor „generale naționale, nu putem „decât să aprobăm publicarea și

„răspândirea lui și, prin urmare, prin
nimă răspundibilitate solidară și în
privința acésta.

„Cetindu-se întreg cuprinsul
Memorandului, împreună cu pa-
sagiile incriminate în totă între-
gimea lor, constatăm următo-
arele:

a) „că în cursul instrucțiunii
procesului nu s'a comunicat acu-
sațiilor contextul Memorandu-
lui incriminat, nici pasagiile
incriminate din el;

b) „că nici în cursul actualei
pertractări finale nu s'au cetit
în integritatea lor pasagiile in-
criminate, ci numai unele frase
trunchiate:

c) „că actul de acuză, și prin
urmare pasagiile incriminate n'au
fost cetite în românește, deși
acusații au cerut acésta, așa în-
cât noi acușai am fost siliți
a constata aici, în fața tribuna-
lului, că între traducerea oficială
și între textul românesc in-
criminat sunt diferențe esen-
țiale;

d) „că prin urmare până la sfir-
șitul interogatorului n'am avut
posibilitatea de a constata iden-
titatea textului incriminat cu
textul original al Memorandu-
lui.

„Acum însă în intervalul dela
sfirșitul interogatorului și până
în momentul de față, am ajuns
în situație de a pute constata
identitatea textului român in-
criminat cu textul original,
pe carele noi l'am depus în
cabinetul Maestății Sale, și așa
fiind, declarăm, că primim răs-
pundibilitate solidară pentru tot
cuprinsul Memorandului incriminat.

Onorabilă Curte!

Domnilor jurați!

Memorandul, pentru a căruia
publicare și răspundire suntem
trași ca nise făcători de rele
înaintea acestei bare judecăto-
rești, nu cuprinde, precum vați
putut convinge, decât gra-
vaminele poporului român, care
ne-a trimis pe noi, ca să cerem
scutul Tronului pentru drepturile
lui nesocotite și călcate în pi-
ciore.

„Ceea ce ne-a silit pe noi și
pe întregul popor român, ca
să facem acest demers, este
faptul, că atât legislațiunea,
cât și guvernul ne-a adus la
convingerea neșămutată, că în
fața lor pentru noi vorbă de
dreptate nu pte fi.

„Inzadar au fost toate promi-
siunile, ce s'au dat în repetite
rânduri pentru respectarea drep-
turilor noastre naționale! Inza-
dar am încercat toate formele
și mijlocele legale! Inzadar ne-
am plâns la toți factorii com-
petenți ai statului!

„Esclusivismul de rassa a de-
clarat război de exterminare
limbei și naționalității noastre.

„Nu ne mai rămăsese dcr, de-
cât acésta singură cale a apelu-
lui la factorul suprem al sta-
tului și la opiniunea publică a
lumii civilizate.

„Față de acest act, care nu
conține, decât curatul adevăr
și este icona credincioasă a sufe-
rințelor și nedreptăților secu-
lare, ce le îndură poporul ro-
mân din Transilvania și Un-
garia, trebuia, ca regimul or
se desvinovățească, or și răs-
bune.

„Desvinovățirea nu era cu pu-
tință, a ales calea răsunării!

„Ne-a împiedecat să ajungem
la Tron și acum ne supune ju-

„decății acelora, contra cărora ne-
am plâns.

„Ceea ce se discută aici, Dom-
nilor, este însă și existența po-
porului român.

„Existența unui popor nu se
discută, se afirmă!

„De aceea nu ne e în gând,
să venim înaintea D. Vóstré să
dovedim, că avem dreptul la
existență.

„Intr'o asemenea cestiune nu ne
putem apăra în fața D. Vóstré,
nu putem, decât să acușăm
în fața lumii civilizate sistemul
asupritor, care tinde să ne ră-
pescă ceea ce un popor are mai
scump: legea și limba!

„De aceea nu mai suntem aici
acusați, suntem acușatori.

„Ca persoane nu avem ce căuta
înaintea acestei curți cu jurați,
fiindcă noi am lucrat numai
ca mandatar ai poporului român,
și un popor întreg nu se pte
trage la bara judecătorească.

„Plângerile poporului român
nu pot fi judecate de un juriu
exclusiv maghiar, care este și
judecător și parte.

„De aceea nu este de demnitate
poporului român de a se apăra în
fața juriului din Clușiu! Intr'ade-
văr, acésta e o cestiune politică
și de stat, care rezultă dintr'un
proces secular între națiunea ma-
ghiară și autochtona națiune ro-
mână. De judecată dcr nu pte
fi vorba! Ne puteți osindi — ca
indivizi, nu ne puteți judeca ca
mandatar ai poporului.

„De altfel ați înțeles și D. Vós-
tré, că aici nu pte fi vorba de
drept, ci numai de forță. Lu-
crul acesta nici nu ați mai în-
cerat să-l ascundeți, căci ați
nesocotit până și formele legale
cele mai elementare, cari se ob-
servă chiar pentru criminali înain-
tea curților cu jurați. Lumea va
aude cu uimire, că s'au putut
judeca nise omeni de cătră o
instanță judecătorească, fără ca să
pota ave măcar apărător. Ați
proclamat sus și tare, că forța
birue dreptul, și nici că ați mai
căutat să mascați în fața lumii
aceea, ce nu mai e judecată, ci ese-
cutare.

„Să nu ne cereți dcr nouă să
ne facem complici în acest si-
mulacru de proces, încercând
să facem din partea noastră un
simulacru de apărare. Au fost
siliți prin violență și insulte ap-
ărătorii noștri să se depărteze. S'a
agitat prin pressă opinia publică
maghiară, reprezentată prin ju-
riul din Clușiu, în contra nos-
tră și a întregului popor ro-
mân. Am fost violențai și
aici, cum am fost terorisați
tot-deuna, cum suntem tercrisați
în toate de când am denunțat
lumei civilizate asupririle, ce le
îndurăm. Mai pte fi dcr vorbă
aici de judecată, de apărare în
înțelesul juridic? — Nu! Fa-
ceți ce voiți.

„Nevinovați suntem, dcr D-nia
vóstré sunteți stăpâni pe indi-
vidualitatea noastră fizică, nu însă
și pe conștiința noastră, care în
acésta cauză este conștiința na-
țională a poporului român. Decă
nu sunteți D. Vóstré competenți
să ne judecați, este însă un alt
tribunal mai mare, mai lumi-
nat și de sigur mai nepăr-
țitor, care ne va judeca pe toți.
Ne tribunalul lumii civilizate,
care Vă va osândi odată mai
mult și mai aspru, decât V'a
osândit până acum.

„Prin spiritul de intoleranță,
printr'un fanatism de rassa
fără sémén în Europa, osân-

„dindu ne, veți isbuti numai ca să
dovediți lumii, că Maghiarii sunt
o notă discordantă în concertul
civilizațiunii.

„Declară prin urmare, în numele
meu și al tuturor colegilor mei
acusați, că pentru cuvintele ară-
tate, nu ne putem apăra.

După terminarea declarației d-lui
Dr. Rațiu, auditorul român isbu-
nesce în strigăte de „Să trăsca”.
Președintele sună îndelungat clop-
țelul și provocă pe comisariul de
poliție, ca să susțină ordinea și să
îndepărteze pe tumultanți. Făcân-
du-se liniște, toți acușai, ridicându-se
în picioare, declară, că se alătură la de-
clarația d-lui Dr. Rațiu.

Președintele: Provocă pe pro-
curor să facă observațiile la de-
clarația d-lui Dr. Rațiu.

Procurorul: Negu, că în decursul
pertractării s'ar fi întemplat vre-o
restricțiune a libertății apărării acușai-
lor. Apărătorii printr'o purtare turbulentă
și neconvincătoare au căutat să zădărnicescă
mersul pertractării, er depărtearea lor n'a
împedecat cât de puțin deplina liber-
tate de apărare a acușaiilor.

Acușaii, precum s'a putut vedea din
decursul de până acum al pertractării,
sunt pe deplin capabili de a se apăra,
precum s'au și folosit neîmpedecați de
acést drept până acum, încât nici nu
s'a simțit lipsa altor apărător.

Mai departe trebuie să protestez con-
tra acelei aserțiuni a d-lui Dr. Rațiu, că
aici ar sta pe banca acușaiilor represen-
tanți și cauza unui popor; susțin și re-
pet, că acusa o susțin numai față de
omeni privați.

Negu mai departe, că aici ar fi vorba
despre lupta de rassa între 2 popore, unde
jurații de o rassa judecă asupra acușai-
lor de altă rassa. Este adevărat, că ju-
rații sunt din întemplant maghiari, constat
însă, că între cetățenii Clușului quali-
ficați de a fi jurați sunt și Români și decă
acum sedă numai Maghiari pe băncile ju-
raților, este o curată întemplant.

Trebuie să protestez contra insinuării,
că jurații ar judeca aici în cauza proprie
și pretindă atata stimă și considerațiune
față de cetățenii liberi și independenți,
cari aici, conform conștiinței lor impar-
țiale, au să dea verdictul de vinovat sau
nevinovat.

Obiectul procesului nu este lupta
de rassa, ci este delictul comis contra
unor legi fundamentale ale statului. Mă
provocă la Memorandul, care nu atacă pe
Maghiari, ci atacă valabilitatea și puterea
obligătoare a unei legi fundamentale, aduse
în dieta țării, conform constituțiunii și le-
gilor atunci valabile.

Este adevărat, că în Memorandul se
amintesc și antagonismul dintre Maghiari
și Români, dcr în espunerea acestuia nu
s'au folosit expresiuni agitatore, prin ur-
mare nici n'au putut forma basa acusei.

Constată deci încă-odată, că Memo-
randul nu atacă și nu acușă pe Maghiari,
ci atacă o instituțiune trecută prin toate
formele legale și recunoscută de toți fac-
torii competenți.

Ceea ce privește gravaminele și pre-
tinsele neîndreptății a elementului român,
observ, că remediul nu este permis să
se caute pe cale nelegală și neconstitu-
țională, cum s'a făcut și cu ducerea Memo-
randului la tron, evitându-se factorii con-
stituționali ai țării, ci constat, că decă
Românii voesc să saneze pretinsele stări
abnormale, trebuie să se adreseze cătră fac-
torii constituționali ai Ungariei, cătră Mi-
nisteriul responsabil și cătră parlamentul,
cari au datorița să satisfacă tuturor cer-
erilor și postulatelor juste ale locuitorilor.

Acolo este parlamentul, unde puteți
căuta remediul; întreb, de ce nu vă fo-
losiți de dreptul constituțional, ce îl
aveți, ci căutați pe cai nefirești să ne pre-
sentați drept opresor?

Vorbiți despre prigonire politică. Nu

pot primi acésta enunțațiune, căci acolo,
unde este vorba de fapte punibile, de fapte,
cari vin în colisiune cu dispozițiunile po-
sitive ale legii penale, acolo nu pte fi
vorba de prigonire politică. Contați la ju-
decata străinătății. Adevărat, că nu se
pte trece cu vederea judecata acestui for,
dcr primim cu liniște și la acésta, fiindcă
scim din ce isvor își câștigă informa-
țiunile. Străinătatea, când va judeca ne-
preocupată va trebui să recunoscă, că nu
numai sanarea pretinselor gravamine, dcr
nici sanarea adevăratelor gravamine nu
se pte căuta pe cale nelegală și neconsti-
tuțională. De altfel străinătatea nu constă
numai din cele vre-o câte-va organe de pu-
blicitate plătite, cari răspundesc sciri și
raporturi neadeverate și tendențioase des-
pre stările interne ale țării noastre.

Declară motivarea renunțării la ap-
rare de nemotivată.

Presid.: Provocă încă-odată pe
acușai ca în interesul lor bine
înțeles să nu renunțe la liberul
lor drept de apărare.

Acușaii: Declară, că fiind le
făcută imposibilă apărarea, nu se
pot folosi de acést drept iluzoriu.

Presid.: Întrebă pe procuror,
că ce propunere face cu privire la
d-lu Septimiu Albini, care nu e pre-
sent la pertractare.

Procur.: Cere să se constate
prin medicul tribunalului starea să-
nătății d-lui Albini, și la casă, că
d-lu Albini nici mâne nu pte asista
la pertractare, propune să se amâne
față de acést acușat pertractarea
până la însănătoșare.

Se suspendă ședința și la ora
1.15 minute se reșchide.

Presid.: Anunță, că Dr. Ke-
rekes, medicul tribunalului, a cer-
cetăț pe d-lu Albini și constată,
că nu va pute veni nici mâne.

Presid.: Anunță hotărrea, că la
casă, decă nici mâne nu se va pute
presenta d-lu Albini la pertractare,
să se amâne pertractarea pe mai
târziu er pentru acéști declară per-
tractarea de închisă.

Episcopii români și ministrul președinte.

Diarul „Hazánk” din Budapesta
aduce în numărul său de acéști
un articol sub acést titlu, me-
nit de a face mare senzație. Lă re-
producem din vorbă 'n vorbă:

Ministrul-președinte Alexandru We-
kerle a convocat la o conferență pe capii
bisericești gr. orient. români și pe cei gr.
catolici de rassa română, ca să se sfă-
tuască cu ei asupra înfrânării agitațiunii
române din Ardeal.

În cercurile noastre politice s'au lătit
faima senzaționale despre acésta conferență.

Ast-felul astă-sără în mai multe locuri
s'a vorbit, că în fapt nu pentru aceea
au convocat pe prelați, ca ei să dea in-
formațiuni despre mișcarea română și să
se sfătuască cu ei asupra suprimării agita-
țiunilor, ci pentru ca să afle, decă nu cum-
va ar fi ei aplecați, de-a nu lua parte la
ședința camerei magnaților, în care din
nou se va pertracta căsătoria civilă, în schim-
bul acordării unor concesiuni anumite.

Concesiunile ar fi următoarele:

1) Guvernul va face, ca să se nu-
mescă în comitatul Făgărașului un repre-
sentant (fișpan?) român.

2) Numește de metropolit al Blă-
șiului pe episcopul Lugosului, Victor Mihalyi,
și scaunul episcopesc vacant îl
ocupă cu un preot, membru al comite-
tului român.

3) Concede, ca în Arad și Caranse-
beș să se ridice gimnaziile române.

Unul dintre colaboratorii foicei
noștre, dce mai departe „Hazánk”,
cercetându basa acestei sciri intere-
sante, a vizitat pe unii dintre cei
ce au fost de față la conferență.

După informațiunile câștigate,
conferența s'a ținut în palatul mi-

mistrului-președinte dela 11 ore a. m. până la 2 ore p. m. Au luat la ea parte: Metropolitul *Mironu Romanu*, episcopii *Ioan Mețianu* din Arad, *Nicolae Popea* din Caransebeș, *Ioan Szabó* din Gherla, și *Victor Mihalyi* din Lugos; apoi ministrul-președinte *Alexandru Wekerle*, ministrul de culte contele *Albin Csaky*, ministrul de interne *Carol Hieronymi* și secretarul de stat din ministerul de interne, contele *Iuliu Andrássy*. Apoi continuă foia ungurescă astu-fel:

Ministrul președinte a întrebă de ei, că ce părere au despre agitațiunea română din Ardeal. Ei s'au rounțat, că nemulțămirea o cauză în multe locuri esagerata executare a legii instrucțiunii publice, în multe locuri însă agitări neinte-meiate.

Ministrul președinte li-a ascultat gravaminele, promițându, că întru câtă îi va sta în putere, în scurtă timp se va îngriji, ca să se domolească nemulțămirea. În fine îi rugă, ca pe preoțimea și pe învățătorii, cari stau sub conducerea lor, să-i rețină dela participare la agitații.

Concesiunile guvernului — cel puțin luându din răspunsurile date la întrebările corespondentului nostru — nu s'au amintit. Unul dintre prelați observă la întrebarea pusă, că *Wekerle* acum nici nu se pôte gândi la așa ceva, deorece înainte de votarea cea d'întăiu, un membru din camera magnaților, care stă aprôpe de guvern, a început a parabola inaintea lor asupra cestiunei, că ore n'ar fi mai bine pentru ei, decât s'ar rețină de-a lua poziția contrară față de căsătoria civilă, dăr și acesta au respins'o cu așa hotărîre, încâtă acum ar fi aprôpe o cutezare orbă, de a mai și pune pe tapetă o ast-fel de cestiune.

Ce se ține de ocuparea scaunului metropolitan din Blăși, la asta unul din cei de față făcu observarea, că *Victor Mihalyi*, episcopul din Lugos, s'a exprimat cu cuvinte atât de aspre la conferența în cestiunea română, încâtă guvernul, după această vorbire, abia va mai avea voiă, ca să-l numescă pe el în scaunul metropolitan vacant.

Dreptul de a trăi ca națiune.

Sub acest titlu publică senatorul român, d-l *Grig. Sturza*, în ziarul francez „L'Europa” dela 17 Mai n. c., un remarcabil articol, pe care-l reproducem aci în traducere:

Fiă-care națiune, ca ori-ce om, are dreptul de a trăi. A atenta la viața unei națiuni este o crimă cu multă mai gravă, decât a atenta la viața unui om, fiind-că se calcă în picioare drepturile cele mai esențiale ale unui număr de ființe omenești, se ultragiază și se vatamă sentimentele cele mai scumpe. De aci vine nedreptatea guvernelor, cari voiesc să nimicească naționalitățile, și împotrivirea legală a acestora.

Deșteptarea naționalităților este cea mai mare forță a veacului nostru. Ori-ce guvern, care are în contra sa această forță, are să se lupte cu un adversar, care e o hidră cu șapte-zeci de capete. Pôte cineva să le taie, ele cresc din nou insuflete de o ură și de un spirit de răsbunare, cari cresc în măsură cu apăsarea exercitată asupra națiunii subjugate.

Deșteptarea naționalităților a lucit în toate țările cu o forță fulgerătoare. Aceasta e o forță morală, căreia i-se datorește unitatea Italiei și a Germaniei, două fapte mari politice ale veacului nostru și a timpurilor moderne. Totă acestei forțe morale i-se datorește emanciparea, redeşptarea Ungariei, României, Serbiei și constituirea Bulgariei în stat autonom. Sentimentul național domnesce peste tot și ori-ce ar face contrarii săi, viitorul e al său, fiind-că constituie o forță mai viată și mai mare, decâtă toate acele, cari îi sunt adversare.

Astfel, când un stat voesc să nimicească un alt stat mic, desnaționalisân-

du-lă, nu numai săvârșesc un act nedrept, dăr își crează lui însuși greutăți și se expune la pericole continue.

Confederațiunea este singura formă politică, sub care statele cele mari pot să se grupeze împrejurul lor state mici, de naționalități diferite și să se asigure sprijinul lor leal pentru apărarea întregii confederațiuni.

Dela Nordul până la Sudul Europei orientale, dela Marea Baltică până la Marea adriatică și Marea-egeică, suntă mai multă de cinc-zeci de milioane de suflete, cari tôte aspiră la o viață națională. Aici este o mare forță latentă, și ar trebui să fiă cineva orb, pentru ca să nu o ia în considerațiune.

Români, Poloni, Cehi, Unguri, Dalmatinii, Serbi, Bulgarii, Muntenegrenii, Herțegovinenii, Bosniacii, Albanesii și Grecii: tôte aceste națiuni voiesc să trăiescă fiecare în țera sa cu autonomia sa. Nu există pe lume forță în stare de-a nimici aceste naționalități, impunându-le guvernatori streini și prohibându-se limba națională.

Ungaria, uitându principiile, în virtutea cărora și-a recăștigat existența ei națională, caută a desnaționaliza pe Români din Transilvania și a restrânge autonomia Croaților. Nu în modul acesta își pot pregăti însă Maghiarii sprijinul pentru timpul, când le va sosi ora de încercare.

Crisă ministerială în Franca.

În ședința camerei franceze din 22 Mai, făcu deputatul *Guesde* propunerea pentru terminarea orelor de lucru la 8 ore pe zi, și ceru urgența, care a fost însă respinsă.

Deputatul *Jourde* interpelă guvernul pentru oprirea sindicatelor de lucrători. S'au prezentat mai multe ordine de zi. Ministrul-președinte *Casimir Perier* ceru ordinea de zi simplă, care însă a fost respinsă cu 265 contra 225 voturi. În urma acesteia, *Casimir Perier* și ceilalți ministri părăsiră sala. Se născu un mare șmornot în sală. Socialiștii strigară: Trăiescă republica socială! Trăiescă comuna!

Maioritatea, care a respins ordinea de zi simplă, a constat din radicalii socialiști și o parte din dréptă.

Ministrul-președinte *Casimir Perier* raportă președintelui republicii votul camerei. Ministrii se întruniră la o consultare în ministerul de externe, după care ei își voră da dimisiunea.

În cercurile politice se crede, că față de atitudinea camerei la aplicarea legii pentru sindicate din anul 1884, ministeriul cel nou în compozițiunea sa se va apropia mai tare de stânga.

Se vorbește, că cu formarea noului ministeriu va fi înstrosinat *Bourgeois*, fost ministru, în cabinetul cărui voră intra *Ribot*, *Poincarre*, *Brisson* și *Cavaignac*. Va să dăcă va fi un ministru aprôpe întregu radical.

Situațiunea în Serbia.

În capitala Belgrad domnesce o liniște completă. Cetățenii fac pregătiri pentru a-și arăta prin o demonstrațiune alipirea și iubirea cătră regele.

Poporațiunea din țară a primită cu mare liniște proclamațiunea regelui. Chiar și în cercurile radicale domnesce liniște.

Ziarul englez „Daily Telegraph” primesc din Petersburg șcirea, că guvernul rusesc nu voesc să se amestece în afacerile Serbiei și reprezentantul rusesc din Belgrad a primită îndrumarea, ca să rămână ca simplu privitor. Se presupune cu tôte acestea, că această lovitură de stat a fostă conductulă funebru ală dinastiei Obrenovic, care și-a perdată amicitia și sprijinul moral al Țarului Rusiei.

„Pol. Cor.” anunță: Notificarea oficială a schimbării constituției cătră puterile străine s'a făcută. Alegerile pentru viitoră cupștină se voră face probabil în primul cuartal al anului 1895.

Mai multe diare, între cari și ale foștilor ministri *Maximovic* și *Taxitanovic*,

și-au sistat aparițiunea. „Odjek”, ziarul oficial al radicalilor, protestază în contra introducerii constituției din 1869, dăcând, că radicalii voră restaura constituția din 1888.

Ministrul-președinte serbu a primită mai multe epistole amenințătoare dela Serbii din Croația și Ungaria. Ambasadorul la Paris a fost numit *Garașanin*, fost ministru-președinte pe timpul lui *Milan*, prin ceea ce se crede, că se va pută face fusiunea între liberali și progresiști.

Instalațiunea noului consiliu de stat, a curții de casațiune și de compturi s'a făcută fără nici un incident.

„Frankfurter Ztg” află din Paris, că principele *Alexis Caragheorghevic*, care pe-trece acolo, va deschide în curându o campanie vehementă în presa franceză și engleză, în contra unei situațiuni din Serbia.

Dela Curtea cu jurați.

(Telegrame part. ale „Gaz. Trans.”.)

CLUȘIU, 23 Mai*. La orele 10 s'a terminat cetirea textului român al Memrandului. *Dr. Rațiu* vră să facă o declarațiune, președintele însă nu-i permite. *Lucaciu* protestază. Toți acușaii se alătură și însinuă nulitate.

Procurorul *Vita* începe rechizitorul, monoton și incolor, susținându, că acușaii au atacat uniunea. actul fundamental al existenței statului; atribue acușaiilor scopuri subversive și dăce, că prin răspândirea Memrandului ei au agitată spiritele.

Dr. Rațiu declară în numele tuturor acușaiilor, că primesc solidară răspunderea pentru acest Memrand. S'a constatată identitatea acestui Memrand, cu celă așternut monarhului.

Conferențele naționale, dăce *Dr. Rațiu*, au decisă traducerea și publicarea, acușaii însă răspund solidară pentru tôte. Pe banca acușaiilor ei stau, nu ca indiviți, ci ca reprezentanții poporului român. Declară, că renunță la apărare față de o Curte cu jurați de felul celei dela Clușiu.

Toți acușaii se alătură la aceste declarațiuni ale lui *Dr. Rațiu*. Publicul român erumpe în strigări de „Să trăiescă”.

Ședința continuă.

CLUȘIU, 24 Mai. Mare aglomerațiunea în sală. Șoșile acușaiilor respinse. Acușaii ceră intervenirea președintelui, care însă respinge bruscă această cerere.

Albini, lipsind, față de el tribunalul amână pertractarea.

Se stabilesc spele talmacilor, ale stenografului și ale sălei.

Ședința se închide la orele 9. Mâne urmază verdictul și sentința. Telegramele de eri au fost respinse.

CLUȘIU, 24 Mai. Eri au sosită aici 150 gendarmi, cari s'au împărțit prin comune.

Stipendii pentru învățaceii meseriași.

Devenind în vacanță nouă ajutore a 25 fl. pe an, pentru învățaceii meseriași români din Transilvania, din subvențiunea ce primesc Asociațiunea spre acela scop dela societatea „Transilvania” din București, — se escrie concurs pentru conferirea acelor ajutore cu începutul anului 1894.

Învățaceii meseriași, cari doresc a reflecta la unul din aceste ajutore, au să înainteze pe lângă cerere, următoarele documente:

*) Această telegramă, espedată din Clușiu la orele 2 și 5 minute, abia ni-a sosită eri sera la orele 7, când ziarul era espedată.

1) Atestat de botez în original sau în copie legalisată; 2) Testimoniu legalisat de cel puțin 4 clase elementare; 3) Atestat, că se află deja lucrând la vre-un măiestru sau corporațiune și cu succes; 4) Contract, în original sau copie legalisată, încheiat cu măiestru conform § 61, al legii industriale (art. leg. XVII 1884); 5) Atestat de moralitate dela autoritatea locală competentă, și 6) Adeverință dela părinți sau tutori, că suntă decisi a lăsa pe fii sau pupili loră la învățătură, până se voră perfecționa pe deplin.

Cererile instruite cu aceste documente să se înainteze la subsemnatul comitet până în 25 Iunie 1894 n.

Cererile intrate mai târziu nu se vor considera.

Sibiu, din ședința comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, țina la 3 Mai 1894 n.

Dr. Ilarion Pușcariu, *Dr. V. Bologh*, vice-președ. secr. II.

SCRILE PILEI.

— 12 (24) Mai.

Din Săcele ni-se comunică, că președintele român de-acolo au fost denunțat, că voie să convocă o adunare de popor. În urma acestei denunțări, gendarmei i s'a dat ordin să supravegheze cu strictețe și supravegheată „gelosa” gendarmei, căci eri, când d-nii preoți *Alexe Verzeș*, *Romul Verzeș*, *Radu Popea* și *Victor Popea*, eșiră din casa proprietarului *Mandă*, gendarmii le finură calca și, luându-i în baionete, îi duseră la casarma gendarmei. Aci fură deținuți până a venit „*Măria*” d-lă *fișolgăbiru*, care după ce luă cu deșă un proces verbal, îi eliberă. Așteptămă detailuri.

— 0 —

Complezanța maghiară. Ni-se scrie din Clușiu cu data de 23 Mai: *D. Ilariu Rusanu*, stud. medicinist la universitatea din Graz, a fost insultată de un polițist pe galeria salei la decursul pertractării procesului Memrandului. Polițistul era în vestminte civile și fără cocardă. D-l Rusanu l'a îndrumat la ordine și l'a apostrofat cum se cuvine. Dăr ce să veți? Polițistul face arătare scrisă, unde îngrămădesce mulțime de minciuni, ér căpitanul orașului și citează pe d-l Rusanu după amărlă la 3 ore inaintea lui. Aci i-se face cunoscut, că are să escortat la judele de instrucțiune, pentru-că este învinuit, că a comisă violență contra autorității. (?)

Pe lângă tôte protestările d-lui Rusanu și pe lângă tôte asigurările sale, că se va presenta el de bunăvoiă la judele de instrucțiune, l'a escortat cu un polițist. Aci i-s'a cetită acusa, respective minciunile polițistului și i-s'a luată interrogatoriul. D-l Rusanu a arătat starea adevărată a lucrului și pentru dovedirea nevinovăției sale și a brutalităților nemotivate ale polițistului s'a provocat la martori. După aceea cu condițiunea, ca să-anunțe schimbarea locuinței, a fost pus pe picioare liber.

— 0 —

Dela Curi. Recursele de nulitate înaintate de *I. Babuș*, *I. Munteanu*, *Georg Lupu*, *Alex. Lazar* și *Popa-Necșă*, apoi de *Mih. Crăciun*, *G. Petroviciu*, *Andrei Balteș* și *Popa-Necșă*, contra pedepselor ce li-s'au dictat cu ocaziunea a două procese de presă ale „*Tribunei*”, de cătră decătoră din Clușiu, s'au pertractat la Curia regescă sub presidența lui *Czortak Bodog*, și tôte au fost respinse.

— 0 —

Ridicarea efectivului la regimente. Ministrul honvedilor a dat ordinațiunea ca să se mărească casarmele în mai multe orașe. Causa acestei ordinațiuni este, că pe viitor să imulțescă efectivul la tôte regimentele de infanterie. La cele 6 regimente din Budapesta deja s'a imulțit numărul soldaților. Ridicarea efectivului va sta într'aceea, că la fiă-care compagani a armatei comune și celei de honveduri va mări numărul soldaților cu 9.

Proprietar: *Dr. Aurel Mureșianu*. Redactor responsabil: *Gregoriu Măior*.

— Red.